

**КОНЦЕПТУАЛЬНА ТА ОПЕРАЦІЙНА СТРУКТУРА ПРОТИДІЇ
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ**

ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

У березні 2007 року Кабінет Міністрів України ухвалив Державну програму протидії торгівлі людьми на період до 2010 року¹⁷ (далі – Державна програма). Попередня програма завершилась у 2005 році¹⁸.

Загальною метою Державної програми є створення умов для протидії торгівлі людьми та пов'язаній із нею злочинній діяльності, підвищення ефективності роботи з виявлення таких злочинів та осіб, що їх учиняють, і вирішення питання щодо реінтеграції осіб, які постраждали від торгівлі людьми. Державну програму також спрямовано на удосконалення механізму нормативно-правового регулювання питань протидії торгівлі людьми, підтримку осіб, що постраждали від торгівлі людьми, вдосконалення діяльності реабілітаційних центрів, які надають допомогу жертвам торгівлі людьми, співробітництво з громадськими та міжнародними організаціями, застосування міжнародного досвіду для попередження торгівлі людьми і боротьби з нею та захисту прав осіб, які постраждали від цього злочину. Двічі на рік центральні та місцеві органи влади, визначені відповідальними за виконання Державної програми, повинні подавати до Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту звіти про хід виконання Державної програми, а Міністерство, у свою чергу, раз на рік звітує перед Кабінетом Міністрів України. До Державної програми додається План заходів щодо протидії торгівлі людьми на період до 2010 року, який передбачає конкретні заходи на виконання Державної програми та визначає відповідальних за їх здійснення.

Та все ж Державній програмі бракує конкретності. Консолідований підхід, передбачений Державною програмою щодо залучення всіх ключових гравців, у тому числі НУО та міжнародних організацій, може стати підґрунтям для становлення ефективного НМП. Позитивним чинником є й те, що як на центральні, так і на місцеві органи влади покладено відповідальність за використання коштів, виділених з державного та місцевих бюджетів на виконання Державної програми. Утім обсяги й джерела фінансування заходів, здійснюваних у рамках Державної програми відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 106 від 31 січня 2007 року¹⁹, якою визначаються процедури розроблення й виконання державних програм, не прописано. На жаль, державний та місцеві бюджети не передбачають прямого фінансування діяльності НУО, що спеціалізуються на протидії торгівлі людьми. В цілому ж, головною проблемою залишається недостатність бюджетних коштів, що виділяються на реалізацію Державної програми.

Так само, деякі аспекти, передбачені Постановою Кабінету Міністрів України № 106 від 31 січня 2007 року, вимагають додаткових уточнень. Зокрема, кількісні та якісні показники ефективності виконання програми не мають чіткого визначення.

¹⁷ Постанова Кабінету Міністрів України № 410 від 7 березня 2007 року «Про затвердження Державної програми протидії торгівлі людьми на період до 2010 року».

¹⁸ Постанова Кабінету Міністрів України № 766 від 5 червня 2002 року «Про затвердження Комплексної програми протидії торгівлі людьми на 2002-2005 роки».

¹⁹ Постанова Кабінету Міністрів України № 106 від 31 січня 2007 року «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм».

Переглядаючи очікувані результати Державної програми, привертає увагу те, що одним із них є включення питань протидії торгівлі людьми до навчальних програм освітніх закладів для дітей та юнацтва, особливо шкіл-інтернатів та дитячих будинків. У ході співбесід, проведених експертами з оцінювання, склалося враження, що окремі навчальні заклади не беруть на себе достатньо відповідальності за розв'язання цієї проблеми, оскільки це виходить за межі їхньої компетенції. Незважаючи на те, що певні превентивні заходи все ж проводяться, за невеликими винятками, мало що робиться для підготовки насамперед вчителів і шкільних психологів та їх орієнтації на проблеми торгівлі людьми, що допомогло б цим категоріям працівників набути навичок виявлення дітей, постраждалих від торгівлі людьми.

За умови сталого функціонування, Державна програма справді може підвищити професійну компетентність та знання державних посадовців і представників НУО, які протидіють торгівлі людьми на центральному та місцевому рівнях. Наразі навіть навчальні програми для фахівців не дають очікуваних результатів через високу плинність кадрів.

Передбачені Державною програмою заходи, спрямовані на поліпшення співпраці між правоохоронними органами в Україні та за кордоном, а також з неурядовими організаціями та міжнародними інституціями, безумовно, будуть корисними для роботи всіх залучених установ. Для ефективного НМП надзвичайно важливе значення мають дієві структури взаємодії, особливо між урядовими установами і організаціями громадянського суспільства. Така співпраця, зокрема, може передбачати негайне перенаправлення постраждалих від торгівлі людьми до служб надання підтримки й допомоги.

Щодо надання допомоги жертвам торгівлі людьми, то Державна програма націлена, в першу чергу, на громадян України. При цьому відсутні будь-які спеціальні положення про порядок репатріації та соціальної реінтеграції постраждалих від торгівлі людьми з інших країн, чи забезпечення їхніх потреб у захисті та допомозі під час перебування в Україні. Втім існують свідчення, що Україна перетворюється на країну призначення, хоча кількісні показники ще доволі низькі²⁰. Цей аспект необхідно додатково вивчити, щоб усунути невідповідності та забезпечити належний захист прав усіх постраждалих від торгівлі людьми в Україні.

РЕГІОНАЛЬНІ ПРОГРАМИ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

З ухваленням Державної програми до областей надійшли розпорядження розробити/переглянути регіональні програми протидії торгівлі людьми (далі – регіональні програми).

²⁰ Див. також: Управління ООН з наркотиків та злочинності. Торговля людьми: глобальні схеми. – Квітень 2006, де зазначено, що Україна займає середні позиції в рейтингу країн призначення. Останні статистичні дані МОМ свідчать, що Україна вже перетворилася на країну призначення. Див. також Управління ООН з наркотиків та злочинності. Оцінка практики перенаправлення для надання допомоги особам, постраждалим від торгівлі людьми, й захисту їхніх прав у Молдові. – Лютий 2007. – С. 17, де зазначається, що більшість жертв депортується з Туреччини й України.

Респондент від Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту зазначав, що наразі вже ухвалено близько 20 регіональних програм²¹.

Відзначається, що в деяких областях програми ще не розроблено, наприклад, через відсутність потенційного фінансування на виконання таких програм. Ухвалені програми зазвичай містять тільки загальні положення, за якими місцеві бюджети повинні виділяти кошти на здійснення заходів програми. Наразі незрозуміло, чи зможуть виділені з бюджету кошти адекватно забезпечити усі потреби.

У багатьох сферах регіональні програми недостатньо конкретизовані. Скажімо, координаційний орган переважно визначається регіональною програмою. В окремих випадках на цей орган покладаються обов'язки моніторингу. Проте ролі та обов'язки такого органу здебільшого визначаються недостатньо чітко, тому багато що залежить від особистого ентузіазму окремих співробітників. Та навіть у тих випадках, коли функції моніторингу передбачених заходів визначено документально, показники успіху чи невдачі в цілому відсутні.

Або, приміром, більшість регіональних програм передбачає регулярне звітування про стан виконання програми. Формальні вимоги до подання звітів (такі, як строки подання та кому їх слід адресувати) переважно визначені, але конкретні настанови щодо змісту практично відсутні, тому не до кінця зрозуміло, яку саме інформацію необхідно подавати.

Аналогічно, регіональні програми зазвичай торкаються питань взаємодії та координації між урядовими відомствами та організаціями громадянського суспільства і міжнародними організаціями. Але у переважній кількості випадків спосіб взаємодії не визначено, хоча більшість регіональних програм заохочують залучення міжнародних організацій і НУО до виконання проектів та використання міжнародного досвіду в галузі попередження торгівлі людьми й захисту осіб, постраждалих від цього злочину.

У більшості програм також ідеться про важливість підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, педагогів та інших співробітників, причетних до протидії торгівлі людьми, але знову ж таки, конкретна форма підготовки визначається лише зрідка.

Усі програми окреслюють ряд заходів, спрямованих на попередження торгівлі людьми та надання захисту й підтримки постраждалим. Іноді вони недвозначно передбачають участь міжнародних та/або громадських організацій. Стосовно надання захисту і

²¹ Наприклад, у Чернігівській області регіональну програму було ухвалено 28 серпня 2007 р. У Черкаській області – 31 серпня 2007 р. Київська міська рада прийняла регіональну програму 16 серпня 2007 р., а регіональну програму Львівської області було ухвалено 17 вересня 2007 р. В Одеській області регіональну програму було вперше прийнято в 2002 р. та доопрацьовано в 2007 р. Незабаром очікується прийняття регіональної програми у Криму.

підтримки постраждалим регіональні програми переважно згадують про необхідність забезпечувати конкретні медичні, психологічні та правові потреби і докладати спільних зусиль для покращення реабілітації постраждалих від торгівлі людьми та їхньої (ре)інтеграції на ринку праці. Частково регіональні програми пропонують обґрунтування таких заходів, особливо коли йдеться про розвиток програм і механізмів для соціальної та психологічної реабілітації дітей, що постраждали від торгівлі людьми.

Регіональні програми можуть проторувати шлях для розвитку дієвих регіональних механізмів перенаправлення у сфері протидії торгівлі людьми, з яких складатиметься національний механізм перенаправлення, якщо з'явиться краще розуміння ролей, обов'язків та можливостей ключових інституцій та якщо питання моніторингу і оцінки заходів, а також структури для координації та співробітництва між державними установами та інституціями громадянського суспільства будуть визначені чіткіше.

І хоча урядова Постанова № 106 від 31 січня 2007 р. безпосередньо не призначалась для регіональних програм, вона все ж може слугувати моделлю для їх розроблення, виконання та моніторингу.

ІНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА ТА КЛЮЧОВІ УРЯДОВІ УСТАНОВИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

Органи, які протидіють торгівлі людьми, створено на національному та регіональному рівнях. До їх числа входять різні установи, і хоча більшість міністерств і відомств не мають спеціальних відділів боротьби з торгівлею людьми, вони протидіють цьому злочину в межах своїх повноважень.

Міжвідомча рада з питань сім'ї, ґендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми

5 вересня 2007 року Кабінет Міністрів України ухвалив створення Міжвідомчої ради з питань сім'ї, ґендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми (далі – Міжвідомча рада).²² Цією ж постановою уряду було припинено діяльність попередньої Міжвідомчої координаційної ради з протидії торгівлі людьми, утвореної Кабінетом Міністрів України у грудні 2002 року. Нова Рада, очолювана Міністром у справах сім'ї, молоді та спорту, має бути постійно діючим консультативно-дорадчим органом при Кабінеті Міністрів України. Постановою уряду затверджено склад Міжвідомчої ради і передбачено, що Міжвідомча рада може також залучати до роботи провідних науковців, фахівців-практиків, представників підприємств, державних установ і неурядових організацій, різноманітних фондів, у тому числі міжнародних.

²² Постанова Кабінету Міністрів України № 1087 від 5 вересня 2007 року «Про консультативно-дорадчі органи з питань сім'ї, ґендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми».

Серед головних завдань Міжвідомчої ради є, зокрема, проведення аналізу проєктів державних цільових програм та інших нормативно-правових актів стосовно реалізації державної політики, а також розробка стратегій та рекомендацій у зазначених галузях. Рекомендації Міжвідомчої ради можуть бути реалізовані шляхом прийняття відповідних актів Кабінету Міністрів України або надання доручень Прем'єр-міністром України. Міжвідомча рада також ініціює проведення моніторингу виконання відповідних державних цільових програм, їх впливу на ситуацію як у регіонах, так і в країні у цілому. За необхідності Міжвідомча рада уповноважена створювати експертні та робочі групи із залученням представників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, наукових установ та громадських організацій для підготовки пропозицій щодо ефективної реалізації державної політики.

Рада має проводити засідання не рідше ніж один раз на три місяці. За необхідності скликаються позачергові сесії. Міжвідомча рада може запрошувати до участі у засіданнях посадових осіб органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності. Оскільки перше засідання відбулося лише у грудні 2007 року, наразі немає інформації щодо її діяльності.

Експертна робоча група з питань попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми

Експертна робоча група з питань попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми (далі – Експертна робоча група), очолювана Заступником Міністра України у справах сім'ї, молоді та спорту, є міжвідомчим консультативно-дорадчим органом, утвореним при Міжвідомчій координаційній раді з питань протидії торгівлі людьми (а з вересня 2007 р. – при Міжвідомчій раді з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми). Вона складається з представників міністерств і відомств, організацій громадянського суспільства, міжнародних організацій та науково-дослідних установ, що беруть участь у реалізації заходів, спрямованих на протидію торгівлі людьми та запобігання насильству в сім'ї. Експертну робочу групу було сформовано з метою оперативного узгодження діяльності, націленої на запобігання насильству в сім'ї та торгівлі людьми. Основні завдання Експертної групи включають, зокрема, координацію відповідних заходів, розв'язання проблем, визначених у Державній програмі, підготовку пропозицій щодо поліпшення роботи центральних та місцевих органів виконавчої влади, співпрацю з неурядовими та міжнародними організаціями, участь у моніторингу, взаємодію в наданні допомоги жертвам насильства, у тому числі торгівлі людьми, їх реабілітації та суспільній реінтеграції.²³

²³ Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту № 2546 від 16 липня 2007 року «Про створення Експертної робочої групи з питань попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми».

Регіональні ради

Починаючи з 2002 року, відповідно до Комплексної програми протидії торгівлі людьми на 2002-2005 роки, в рамках реалізації регіональних програм в усіх 27 регіонах України було створено регіональні дорадчі органи (далі – регіональні ради). Хоча регіональні ради не проводили своєї діяльності в усіх областях, в деяких (наприклад, у Чернігівській²⁴) вони досі активно діють або нещодавно поновили свою діяльність (наприклад, в Одеській²⁵). Згідно з новою Державною програмою, роль тих міжвідомчих органів, які залишались пасивними, буде переглянуто.

Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту²⁶

Згідно з Державною програмою, Міністерству України у справах сім'ї, молоді та спорту належить координаційна роль, яка головним чином виконується Департаментом сімейної, гендерної політики та демографічного розвитку. Департамент налічує 21 працівника, які відповідають за п'ять напрямків роботи: соціальну підтримку сім'ї, демографічний розвиток, гендерну політику, протидію торгівлі людьми та насильству в сім'ї. У ході співбесід зазначалося, що у Департаменті не вистачає співробітників, щоб охопити всі напрямки роботи, але на регіональному рівні²⁷ їх ще менше, а головною проблемою залишається фінансування. У межах Департаменту створено відділ попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми, який відповідає за всі аспекти, пов'язані з торгівлею людьми, в тому числі виконує координаційні функції, передбачені Державною програмою.

Міністерству України у справах сім'ї, молоді та спорту також доручено надавати Міжвідомчій раді організаційно-технічну підтримку.

Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді

До сфери діяльності Державної соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді зокрема належать соціальний супровід, реабілітація та адаптація сімей з дітьми, які опинились у складних життєвих обставинах, прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу,

²⁴ У Чернігівській області регіональна рада виступає форумом для обміну інформації, звітування про поточну діяльність та розробки рекомендацій. У форумі також беруть участь НУО. Рада збирається на засідання раз на квартал.

²⁵ В Одеській області до складу ради входять представники СБУ, Державної прикордонної служби, Одеського обласного підрозділу з протидії торгівлі людьми МВС України, місцеві НУО тощо.

²⁶ Розподіл обов'язків на міністерському, обласному, регіональному та муніципальному рівнях наведено у таблиці, створеній Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту, яка міститься в додатку.

²⁷ Наприклад, у Чернівецькій області особа, відповідальна за протидію торгівлі людьми, також опікується шістьма іншими напрямками роботи відділу у справах сім'ї та молоді.

випускників шкіл-інтернатів (які складають ядро цільової групи Державної соціальної служби) та надання їм соціальної допомоги й підтримки. Національну мережу Державної соціальної служби, яка складається з більш як 1 600 Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та понад 3 700 спеціалізованих підрозділів, було створено для проведення соціальної роботи з уразливими категоріями населення по всій Україні. До переліку здійснюваних заходів входить, зокрема, надання соціальних послуг (наприклад, юридичних, психологічних, соціально-медичних, соціально-педагогічних, соціально-економічних та інформаційних), соціальний супровід та соціальна реабілітація²⁸.

Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини

Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини бере участь у формуванні та реалізації державної політики з питань дітей та сім'ї. Державний департамент координує діяльність органів і служб у справах дітей, пов'язану з усиновленням дітей, опікою, піклуванням, їх влаштуванням у дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї. До завдань Державного департаменту також входить сприяння виконанню Україною зобов'язань, передбачених Конвенцією ООН про права дитини та іншими міжнародними договорами України з питань захисту прав дитини, усиновлення, опіки і піклування. Нарешті, Державний департамент відповідає за узагальнення практики застосування законодавства з питань усиновлення дітей, опіки і піклування, влаштування їх у дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, захисту прав, свобод та інтересів дітей, розроблення пропозицій щодо його вдосконалення.²⁹ У регіонах Служби у справах неповнолітніх / Служби у справах дітей слідкують за дотриманням прав та інтересів дітей.

Міністерство внутрішніх справ України

У 2000 році у складі Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС) було створено спеціальний підрозділ із протидії торгівлі людьми, а у 2005 році³⁰ – окремий Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми. Нині відповідні підрозділи існують в усіх областях. Зараз зазначений Департамент МВС України налічує 23 особи.³¹ Завданням Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, МВС України та його регіональних підрозділів є попередження та виявлення фактів торгівлі людьми, протидія

²⁸ http://dss.visti.net/ua_work_summary.phtml http://dss.visti.net/ua_index.phtml.

Детальніше див. <http://www.dcssm.gov.ua>

²⁹ http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish/category?cat_id=50693.

³⁰ Наказом МВС України № 931 від 20.10.2005 затверджено Положення про Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, МВС України та Примірне положення про управління (відділ) боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, головних управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим, місті Києві та Київській області, управлінь МВС України в областях та місті Севастополі.

³¹ До складу Департаменту входять чоловіки та жінки, які регулярно беруть участь у навчальних заходах у сфері боротьби зі злочинністю.

незаконній міграції, злочинам у сфері суспільної моралі, незаконним діям щодо усиновлення (удочеріння), порушенню встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини, виготовленню та розповсюдженню дитячої порнографії в мережі Інтернет, контроль за діяльністю суб'єктів підприємницької діяльності у сфері надання послуг з працевлаштування на роботу за кордоном, суб'єктів туристичної діяльності, шлюбних та модельних агенцій та, у відповідних випадках, агентствами з працевлаштування моряків. На підрозділи покладено відповідальність за виявлення осіб, постраждалих від торгівлі людьми, припинення діяльності національних та транснаціональних злочинних мереж та переслідування злочинців.

Чимало представників обласних підрозділів боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, зазначали, що недостатнє фінансування перешкоджає успішному здійсненню оперативно-розшукової діяльності. Іноді обласні підрозділи навіть не мають достатньо пального для транспортування потерпілих. Крім того, було зауважено, що в деяких регіонах з інтенсивною транснаціональною діяльністю існує потреба у спеціалізованих співробітниках, які б володіли іноземними мовами.

Співробітники обласних підрозділів боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, брали участь у різних навчальних заходах, організованих за сприяння МОМ, «Ла Страда-Україна» та ОБСЄ. Крім того, вони регулярно беруть участь у підготовчих курсах Міжнародної правоохоронної академії та інших навчальних закладів за кордоном.

Служба безпеки України

У Службі безпеки України відповідальність за питання, пов'язані з торгівлею людьми, покладено на Головне управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю. Служба безпеки передусім розслідує злочини, скоєні організованими кримінальними угрупованнями.³²

Європейська комісія наразі проводить для працівників Служби безпеки навчальні курси з питань протидії торгівлі людьми, у тому числі з виявлення жертв і злочинців. Служба безпеки не повідомляє про проведення власних навчальних заходів у цій сфері.

Генеральна прокуратура України

Відповідно до розпорядження Генерального прокурора України № 26 від 21 березня 2007 року, нагляд за додержанням законів органами, відповідальними за боротьбу з торгівлею людьми та іншими пов'язаними злочинами, а також розслідування таких злочинів, вжиття заходів для захисту прав громадян, потерпілих від злочинів, та покарання винних є одним із

³² Так, наприклад, Управління СБУ в Одеській області має одного співробітника, відповідального виключно за питання протидії торгівлі людьми. Добре налагоджені стосунки із зарубіжними службами безпеки дозволяють проводити спільні операції з протидії транскордонним злочинам за участю організованих кримінальних угруповань.

пріоритетних напрямків роботи органів прокуратури. Для забезпечення належного виконання цієї функції було призначено спеціальних прокурорів в обласних прокуратурах та структурних підрозділах апарату Генеральної прокуратури України. Цим прокурорам доручено систематично проводити аналітичні дослідження і координувати діяльність правоохоронних відомств у сфері попередження торгівлі людьми.³³

Крім того, за результатами роботи першої половини 2007 р. Генеральна прокуратура України надіслала листи до регіональних прокурорів з метою зміцнення їхніх наглядових функцій щодо дотримання законодавства в певних областях. Також, спираючись на власний досвід роботи, Генеральна прокуратура України розробила рекомендації стосовно виявлення, розкриття і розслідування злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми. Після схвалення науково-методичною радою ці рекомендації було надіслано для виконання на місцях.

Генеральна прокуратура України також брала участь у розробці різних регіональних програм (зокрема в СНД), спрямованих на протидію торгівлі людьми. Навчання для прокурорсько-слідчих працівників проводились на базі Національної академії прокуратури України за участю наукових співробітників, фахівців правоохоронних органів, судових і контролюючих органів, які протидіють торгівлі людьми.

Верховний Суд України та судова система

Стаття 55 Конституції України гарантує захист судом прав і свобод людини. Функціонування судової системи в Україні визначається Законом «Про судоустрій України» (№ 3018-III від 7 лютого 2002 року). У статті 2 Закону зазначено, що завдання суду полягає у забезпеченні захисту прав і свобод людини, а статтею 6 усім суб'єктам правовідносин гарантується захист їх прав, свобод і законних інтересів.³⁴ Судочинство у справах про торгівлю людьми за статтею 149 Кримінального кодексу України здійснюється судами загальної юрисдикції. Закон України «Про судоустрій» передбачає можливість запровадження спеціалізації суддів судів різних юрисдикцій для розгляду конкретних категорій справ.

Апеляційні суди та Верховний Суд України, окрім виконання інших функцій, вивчають та узагальнюють судову практику і дають місцевим судам роз'яснення з питань застосування

³³ Щодо наглядової ролі Генеральної прокуратури див. також статті 5, 29 і 30 Закону України «Про прокуратуру» та накази Генерального прокурора України № 4гн «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять дізнання та досудове слідство» та № 4/1гн «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність» від 19 вересня 2005 р. Щодо координаційної функції див. також статтю 10 Закону України «Про прокуратуру» та п. 23 Наказу Генерального прокурора України № 1 «Про організацію роботи і управління в органах прокуратури України» від 19 вересня 2005 року.

³⁴ У статті 6 Закону «Про судоустрій України» також зазначається, що іноземці та особи без громадянства користуються в Україні правом на судовий захист нарівні з громадянами України.

законодавства. Верховний Суд України є найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції. Пленум Верховного Суду України є колегіальним органом, до якого входять усі судді Верховного Суду України, голови вищих спеціалізованих судів, їх перші заступники, голова Касаційного суду України та голова Апеляційного суду України.³⁵ Пленум дає судам роз'яснення з питань застосування законодавства на основі узагальнення судової практики та аналізу судової статистики. Постанови Пленуму Верховного Суду України важливі для забезпечення єдиного застосування правових норм у межах судової системи всієї країни, вони також є орієнтиром для правоохоронних і судових органів на досудовому та судовому етапах розслідування кримінальних справ.³⁶

Державна служба зайнятості України

Державна служба зайнятості України, яка є функціональним підрозділом Міністерства праці та соціальної політики України, має у штаті працівників (чоловіків та жінок), посадові обов'язки яких передбачають, серед іншого, здійснення заходів із запобігання нерегульованій трудовій міграції та торгівлі людьми. Зараз в усіх областях випробовується проект «Єдиної технології надання соціальних послуг населенню». Після цього планується затвердження цієї технології Державною службою зайнятості та Міністерством праці та соціальної політики України. Для співробітників Державної служби зайнятості на центральному, обласному та місцевому рівнях Єдина технологія слугуватиме керівництвом у сприянні та підвищенні рівня зайнятості населення. Нею визначаються процедури, які повинні застосовуватися центрами зайнятості, і ставиться за мету запровадження координованого підходу. Значну увагу приділено особливим потребам інвалідів, молоді, неповнолітніх та приватних підприємців, які отримали допомогу на відкриття власної справи або мають намір її започаткувати. Окремий розділ Єдиної технології присвячено заходам, які необхідно вживати для попередження нерегульованої трудової міграції та боротьби з торгівлею людьми. До останніх належить, зокрема, надання послуг соціально-економічної інтеграції та працевлаштування для потерпілих від торгівлі людьми, а також направлення до державних установ і громадських організацій для отримання додаткових послуг.

Досвід центрів зайнятості увійшов до розділу Єдиної технології, присвяченого попередженню нерегульованої зовнішньої трудової міграції та боротьбі з торгівлею

³⁵ Стаття 55 Закону «Про судоустрій України».

³⁶ Кілька рішень, ухвалених Пленумом Верховного Суду України, стосуються питань, безпосередньо пов'язаних із розглядом судами справ про торгівлю людьми, зокрема: Постанова № 13 від 2.07.2004 р. «Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів», Постанова № 3 від 31.03.1989 «Про практику застосування судами України законодавства про відшкодування матеріальної шкоди, заподіяної злочином, і стягнення безпідставно нажитого майна», Постанова № 4 від 31.03.1995 «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди».

людьми. Крім того, посібник «Діяльність Державного центру зайнятості у контексті попередження нерегульованої міграції, протидії торгівлі людьми і викорінення дитячої праці», підготовлений Міжнародною організацією праці та Міжнародною організацією з міграції, було поширено серед усіх центрів зайнятості та планується розмістити на веб-сторінці Державної служби зайнятості.

Навчальні заклади та органи освіти

Основна діяльність навчальних закладів та органів освіти з протидії торгівлі людьми є превентивною. Вони, зокрема, пропонують семінари та курси для молоді, проводять лекції або кампанії з підвищення обізнаності населення про ризики торгівлі людьми. Такі заходи часто здійснюються у тісній взаємодії з громадськими організаціями чи іншими інституціями, які протидіють торгівлі людьми. У школах та професійно-технічних навчальних закладах працюють психологи та соціальні педагоги, які надають допомогу уразливим групам дітей та молоді. Однак спеціальних програм для осіб, постраждалих від торгівлі людьми, наразі не передбачено.

Загальні міркування

На цьому етапі неможливо оцінити роботу Міжвідомчої ради, оскільки перше засідання відбулося тільки в грудні 2007 року. Враховуючи, що цей орган повинен працювати за чотирма напрямками, невідомо, яку частку від загального обсягу роботи складатимуть питання торгівлі людьми.

Експертна робоча група – це міжвідомчий консультативно-дорадчий орган, який також діє в межах Міжвідомчої ради. Створення цієї групи вже повністю завершено. Завдяки своїй міжгалузевості, Експертна робоча група є важливим форумом, який може долучитися до створення дієвого НМП. Департамент сімейної, гендерної політики та демографічного розвитку Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту активно сприяє цьому процесу на національному та регіональному рівнях, намагаючись пов'язати діяльність різних його учасників зі структурами перенаправлення. Але ресурсів на подолання всіх труднощів не вистачає ні у Департаменті Міністерства, ні в регіонах.

На сьогодні ролі, обов'язки та можливості кожної зацікавленої сторони, яка бере участь у різних аспектах протидії торгівлі людьми, часто не до кінця зрозумілі. У багатьох сферах відповідні державні органи не визнають свою відповідальність за участь в ідентифікації та підтримці постраждалих від торгівлі людьми, не в останню чергу через те, що така діяльність не прописана серед повноважень у їхніх положеннях. Водночас, кілька надавачів соціальних послуг висловили занепокоєння через обмеженість своїх можливостей, що не дозволяє їм реагувати на особливі потреби жертв торгівлі людьми. Проте в окремих випадках, скажімо, у секторі працевлаштування, докладаються зусилля для вирішення деяких проблем постраждалих від торгівлі людьми.

Створення Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, МВС України та його регіональних підрозділів можна, поза сумнівом, розглядати як поліпшення. Це дозволяє проводити спеціалізацію в області боротьби з торгівлею людьми і сприяє долученню міліції до роботи структур перенаправлення. Незважаючи на обмеженість ресурсів у деяких сферах, умови роботи, зазвичай, добрі.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ³⁷

4 лютого 2004 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють».³⁸

Кримінальний кодекс України³⁹

Положення про кримінальну відповідальність за торгівлю людьми було включено до Кримінального кодексу (далі – КК) України ще в 1998 році.⁴⁰ У нині чинній статті 149 КК України зазначається, що «торгівля людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи, караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років». У другій частині цієї статті йдеться про той самий злочин, але вчинений «щодо неповнолітнього або щодо кількох осіб, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності, або поєднані з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства». Такі дії караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з

³⁷ Детальніше див. ЮНІСЕФ, ОБСЄ, АМР США, Британська Рада «Торгівля людьми в Україні: Оцінка заходів, спрямованих на протидію». – Київ, 2005. – С. 23-39; та Маріан Вієрс і Рулоф Хавеман (Marjan Wijers & Roelof Haveman), «Рекомендації з питань протидії торгівлі людьми для системи кримінальної юстиції в Україні». – Червень 2006.

³⁸ Закон України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря)», № 1433-IV від 4 лютого 2004 р. Додаткову інформацію про ратифікацію інших відповідних міжнародних інструментів див. http://www.un.org/documents/instruments/docs_en.asp; <http://www.ilo.org/ilolex/english/newratframeE.htm>; <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=annot>; про угоди Ради Європи, підписані та ратифіковані Україною, або до яких Україна приєдналася, див. <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?PO=U&MA=999&SI=2&DF=&CM=3&CL=ENG>

³⁹ Кримінальний кодекс України, Закон № 2341-III від 5 квітня 2001 р.

⁴⁰ Україна стала третьою країною в Європі (разом з Бельгією та Німеччиною), яка встановила кримінальну відповідальність за торгівлю людьми.

конфіскацією майна або без такої. У третій частині зазначеної статті йдеться про дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені щодо малолітнього, або організованою групою, або «поєднані з насильством, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки». Такі злочини караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої. В останній редакції статті 149 (2006 року) внутрішня торгівля людьми чітко визначається як злочин.

Низка інших статей, які стосуються інших тяжких злочинів, також мають важливе значення у контексті торгівлі людьми. Серед них, зокрема, стаття 146 (Незаконне позбавлення волі або викрадення людини), стаття 150 (Експлуатація дітей), стаття 152 (Зґвалтування), стаття 153 (Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом), стаття 154 (Примушування до вступу в статевий зв'язок), стаття 155 (Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості), стаття 302 (Створення або утримання місць розпусти і звідництва), стаття 303 (Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією), стаття 304 (Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність). У редакції КК України від 2006 року проституція більше не розглядається як кримінальний злочин за статтею 303. Ці зміни посилили відповідальність за втягнення або примушування особи до заняття проституцією.⁴¹ Перегляд закону було здійснено, щоб забезпечити жертвам захист від шантажу та від погроз з боку обвинувачених, якщо потерпілі погоджуються свідчити у справі. З тієї ж причини було вилучено статтю 331 КК України (Незаконне перетинання державного кордону).⁴²

Відповідно до КК України злочином вважається несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації (стаття 361-2), а також відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (стаття 385). Проте, в останньому випадку за законом не підлягає кримінальній відповідальності особа за відмову давати показання під час провадження дізнання, досудового слідства або в суді щодо себе, а також членів її сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Кримінально-процесуальний кодекс України⁴³

Кримінально-процесуальний кодекс (далі – КПК) України проводить розмежування між потерпілими, цивільними позивачами та свідками. У КПК України описано, зокрема,

⁴¹ Див. Закон «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією», № 3316-IV від 12 січня 2006 р.

⁴² Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо перетинання державного кордону України», № 1723-IV від 18 травня 2004 р.

⁴³ Кримінально-процесуальний кодекс України, Закон № 1001-05 від 28 грудня 1960 р.

процедуру визнання особи потерпілим та надання правового статусу, а також права і обов'язки потерпілих (наприклад, право на компенсацію, безпеку). КПК України не виокремлює конкретно потерпілих від торгівлі людьми, натомість загалом «потерпілим визнається особа, якій злочином заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду». У статті 49 КПК України зазначається, що про визнання громадянина потерпілим чи про відмову в цьому особа, яка провадить дізнання, слідчий і суддя виносять постанову, а суд – ухвалу. Офіційне визнання особи потерпілим можливе, тільки якщо слідчим винесено рішення (з санкції прокурора) про порушення кримінальної справи. Це відбувається після офіційного звернення потерпілого або після того, як міліція передає справу слідчому. Очевидно, що надавати ті самі докази, що й для винесення рішення про передачу справи до суду, немає потреби.

Відповідно до статті 99 КПК України потерпілий може оскаржити постанову про відмову в порушенні кримінальної справи. Так само, потерпілий може оскаржити постанову про закриття кримінальної справи (стаття 215 КПК України).

Слідчий, визнавши особу потерпілою від злочину, роз'яснює такій особі її права. У випадках, коли злочином завдана майнова шкода громадянину, слідчий роз'яснює потерпілому і його представникові право заявляти цивільний позов (стаття 122 КПК України).

Відповідно до статті 52 КПК України представниками потерпілого і цивільного позивача можуть бути адвокати або інші особи на вибір потерпілого, при цьому всі вони користуються процесуальними правами осіб, інтереси яких вони представляють.

Основні права пов'язані з визнанням особи потерпілим. Відповідно до статті 16 КПК України потерпілий (а також цивільний позивач та їх представники) беруть участь у судовому засіданні як сторони і користуються рівними правами та свободою у наданні доказів, їх дослідженні та доведенні їх переконливості перед судом. У статті 49 перелічено права потерпілого, які також мають його близькі родичі у разі смерті потерпілого. Зокрема, йдеться про право подавати докази; заявляти клопотання; знайомитися з усіма матеріалами справи з моменту закінчення досудового слідства, а у справах, в яких досудове слідство не провадилося, – після призначення справи до судового розгляду; брати участь у судовому розгляді; заявляти відводи; подавати скарги на дії особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора і суду, а також подавати скарги на вирок або ухвали суду і постанови народного судді, а за наявності відповідних підстав – на забезпечення безпеки. У випадках, визначених КПК України, потерпілий має право під час судового розгляду підтримувати обвинувачення. Крім того, потерпілий може брати участь у судових дебатах.

У статті 52-1 КПК України чітко зазначається, що особи, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у разі наявності «реальної загрози їх життю, здоров'ю, житлу чи майну», мають право на забезпечення безпеки (також див. Закон «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»). Стаття 52-2 КПК України регулює права і

обов'язки осіб, щодо яких здійснюються заходи безпеки, а у статті 52-3 КПК України йдеться про нерозголошення відомостей про особу, щодо якої здійснюються заходи безпеки, тому їхні реальні імена будуть відомі тільки прокурору і суду.

Загалом, розгляд справ у всіх судах відкритий. Але за певних обставин суддя може винести рішення про проведення закритого судового слухання. Відповідно до статті 20 КПК України закритий судовий розгляд допускається у справах про злочини осіб, які не досягли шістнадцятирічного віку, у справах про статеві злочини, а також в інших справах з метою запобігання розголошенню відомостей про інтимні сторони життя осіб, які беруть участь у справі, та у разі, коли цього потребують інтереси безпеки осіб, узятих під захист. Це положення не має автоматичного застосування у справах про торгівлю людьми, оскільки такі випадки безпосередньо не згадуються в законі.

КПК України містить низку положень щодо статусу свідка і цивільного позивача, включаючи їхні права та обов'язки. За статтею 50 КПК України цивільним позивачем визнається фізична чи юридична особа, яка зазнала матеріальної шкоди від злочину і пред'явила вимогу про відшкодування збитків відповідно до статті 28 цього Кодексу (цивільний позов у кримінальному судочинстві). Особа, яка провадить дізнання, слідчий, суддя виносять постанову про визнання цивільним позивачем, а суд – ухвалу. Відповідно до статті 50 КПК України цивільний позивач, зокрема, має право брати участь у судовому процесі та право на захист. За статтею 28 особа, яка не пред'явила цивільного позову в кримінальній справі, а також особа, цивільний позов якої залишився без розгляду, має право пред'явити його в порядку цивільного судочинства. У цьому разі слідчий повинен винести вмотивоване рішення щодо визнання особи цивільним позивачем (див. статтю 127 КПК України).

У КПК України йдеться переважно про відшкодування матеріальних збитків, утім стаття 49 КПК України включає також і заподіяння моральної шкоди як один з ідентифікуючих факторів потерпілого від злочину.

Зрештою, за статтею 29 КПК України орган дізнання, слідчий, прокурор і суд під час судового провадження кримінальної справи зобов'язані вжити заходів для гарантування компенсації за збитки, завдані злочином, та для забезпечення можливої конфіскації майна обвинуваченого.

Цивільний кодекс України⁴⁴

Цивільний кодекс України передбачає право особи на відшкодування завданих збитків, у тому числі матеріальних і моральних. Положення про компенсацію завданої майнової (матеріальної) та моральної шкоди зафіксовано в статті 11. Стаття 16 Цивільного кодексу надає право звернутися до суду по відшкодування збитків майнової або немайнової

⁴⁴ Цивільний кодекс України, Закон № 435-IV від 16 січня 2003 р.

(моральної) шкоди. Принципи компенсації визначаються у статтях 22 (матеріальні збитки) та 23 (моральні збитки). Крім того, в статті 23 зазначається, що моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування. Слід відзначити, що термін «майнові (тобто матеріальні) збитки» стосується як фактичних втрат (наприклад, спричинених шкодою, завданою майну, або витрат на відшкодування збитків), так і втраченої вигоди (наприклад, прибутку, який можна було б отримати за нормальних умов, якби не сталось правопорушення).

Закон «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»⁴⁵

Закон «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» визначає поняття безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, органів, які забезпечують безпеку, та їхні обов'язки. Закон надає потерпілим право на користування заходами безпеки, в тому числі подавати клопотання про вжиття заходів безпеки або про їх скасування; знати про застосування щодо них заходів безпеки; вимагати від органу дізнання, слідчого, прокурора, суду застосування додаткових заходів безпеки або скасування здійснюваних заходів; оскаржувати незаконні рішення чи дії органів, які забезпечують безпеку (стаття 5 Закону). Стаття 7 Закону містить вичерпний перелік заходів забезпечення безпеки, наприклад, особиста охорона, охорона житла і майна; видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку; використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження; заміна документів та зміна зовнішності; зміна місця роботи або навчання; переселення в інше місце проживання; поміщення до дошкільної виховної установи або установи органів соціального захисту населення; закритий судовий розгляд; забезпечення конфіденційності відомостей про особу, взяту під захист (наприклад, засекречення відомостей про особу в матеріалах перевірки, а також протоколах слідчих дій і судових засідань, заміни прізвища, імені, по батькові в цих документах псевдонімами за постановою органу дізнання, слідчого, прокурора або за ухвалою суду). Детальніше заходи безпеки описано в статтях 8-16 Закону.

Закон «Про соціальні послуги»⁴⁶

Закон «Про соціальні послуги» визначає організаційні та правові засади надання соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги. У статті 1 Закону наведено визначення «соціальних послуг»⁴⁷, «осіб, що потребують соціальних послуг», «складних життєвих обставин», «соціальних працівників»,

⁴⁵ Закон «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», № 3782-XII від 23 грудня 1993 р.

⁴⁶ Закону «Про соціальні послуги», № 966-IV від 19 червня 2003 р.

«соціальних служб», «волонтерів», «тимчасових притулків для дорослих», «тимчасових притулків для неповнолітніх», «реабілітації» та суб'єктів, що надають соціальні послуги.

Цікаво відзначити, що цей Закон визнає роль і участь груп громадянського суспільства (зокрема, громадських організацій) та фізичних осіб у наданні соціальних послуг. Крім того, визначення соціальних служб також охоплює всі підприємства, установи та організації незалежно від форм власності і господарювання, а також фізичних осіб. Недержавні суб'єкти, що бажають надавати соціальні послуги на професійній основі, повинні робити це на підставі ліцензії, що викликає суперечки серед постачальників соціальних послуг з числа громадських організацій з приводу того, чи мають існуючі державні суб'єкти достатній досвід надання підтримки потерпілим від торгівлі людьми для оцінки заявок на ліцензію.

І хоча в переліку отримувачів соціальних послуг, наведеному в цьому Законі, потерпілі від торгівлі людьми безпосередньо не згадуються, їх можна віднести до будь-якої відповідної категорії.

Відповідно до цього Закону основні види соціальних послуг передбачають надання матеріальної (грошової чи натуральної) і соціальної допомоги⁴⁸. Окрім процедури отримання соціальних послуг, у статті 10 Закону перелічено основні права отримувачів (наприклад, право на поважливе і гуманне ставлення з боку суб'єктів, що надають соціальні послуги; вибір установи та закладу, а також форми соціального обслуговування; інформацію щодо своїх прав, обов'язків та умов надання соціальних послуг; згоду на соціальні послуги; відмову від соціальних послуг; конфіденційність інформації особистого характеру, що стала відомою суб'єкту, який надає соціальні послуги; захист своїх прав і законних інтересів, у тому числі в судовому порядку).

Законом передбачено співробітництво всіх суб'єктів, що надають соціальні послуги, у тому числі урядових і громадських організацій та фізичних осіб, але не визначено структури взаємодії. Крім того, цей Закон дає можливість громадським організаціям, що надають соціальні послуги, отримувати державні кошти на конкурсній основі. У такому разі передбачено укладення договорів між відповідними органами та громадськими організаціями.⁴⁹

Закон «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю»⁵⁰

Закон «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» визначає організаційні та правові засади соціальної роботи з дітьми та молоддю. У Законі також сформульовано основні принципи здійснення соціальної роботи з дітьми та молоддю. Зокрема, Закон визначає

⁴⁷ Відповідно до Закону «Про соціальні послуги» до них належить комплекс правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних та інших послуг.

⁴⁸ Види соціальних послуг детальніше описано у Статті 5 Закону.

⁴⁹ Див. Статтю 13 Закону «Про соціальні послуги».

⁵⁰ Закон «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», № 2558-III від 21 червня 2001 р.

інституційні аспекти соціальної роботи з цією цільовою групою, встановлює основні принципи здійснення такої діяльності та засади державної політики у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю. Стаття 11 цього Закону закріплює конкретні заходи у сфері соціальної реабілітації дітей та молоді, до яких, зокрема, входить психологічна реабілітація дітей та молоді, які зазнали жорстокості та насильства.

Кроки з розробки комплексного закону з протидії торгівлі людьми

Нині не існує окремого закону щодо протидії торгівлі людьми. Однак Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні ініціювало розробку проекту комплексного закону про боротьбу з торгівлею людьми з метою створення закону прямої дії, який регулював би всі аспекти протидії торгівлі людьми, в тому числі ідентифікацію постраждалих, надання їм допомоги та підтримки, механізми співпраці тощо. Закон має уповноважити не лише правоохоронні органи, але й інші установи виявляти постраждалих від торгівлі людьми, а визнання особи потерпілою не повинно зумовлюватися участю у кримінальному переслідуванні чи судовому процесі. У Міністерстві вважають, що цим законом зможуть скористатись усі особи, ідентифіковані як жертви торгівлі людьми. Планується розробити і затвердити концепцію законопроекту до середини 2008 року.

Пропозиції щодо внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України

Верховний Суд України підготував проект Закону «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України», яким пропонується удосконалити статус потерпілих. Законопроект передбачає обов'язкову участь представників потерпілого під час досудового слідства та судового розгляду справи. Представника потерпілого обов'язково слід запрошувати або призначати для потерпілого з числа осіб, які мають право займатись адвокатською діяльністю в Україні (тобто професійного адвоката). Послуги адвоката повинні оплачуватися державою. На думку Верховного Суду, це дозволить потерпілому належним чином захистити свої порушені права і отримати кваліфіковану правову допомогу, в тому числі з питань відшкодування шкоди, заподіяної злочинцем, оскільки професійний адвокат може допомогти у своєчасній підготовці й поданні необхідного позову, а також, за необхідності, в оскарженні ухваленого рішення.